

NɔHTL'È 1: WEGHỌ EDÀTS'IWỌ

1.1 K'ÀODÈ GIGODI NEK'ỌA

Akwelò

Dɔne Sọ́lɔ́ Yati Nàowodee weyì Nɔhtl'è 35 dɔ́ hani dek'etl'è, Ek'ètehgeèdɔ hanile dè Ek'ètehgeèdɔ la k'e k'èhkw'e sɔ́, dɔ́ nàowo weghògeda ha ðile "December 31, 2007 legèadi t'áhòò eyits'ọ́ sɔ́lai xoo tɔ́at'e dɔ́ nàowo weghògeda ha". February 11, 2008 k'e 16th Ek'ètehgeèdɔ legèadi hò nàowo gehtsɔ́, eyì nàowo Ek'ètehgeèdɔ la k'e gehkw'e sɔ́ Dɔne Sọ́lɔ́ Yati weghògeda ha gedi t'à wegħa nàowo gehtsɔ́.

Wegodi

2001 k'e 14th Ek'ètehgeèdɔ Legèadi Dɔne Sọ́lɔ́ Yati għa nàowo negìzọ́. 2003 k'e Dɔne Sọ́lɔ́ Yati k'e eghàlagìda wegodi node nɔhtl'è gehtsɔ́. Ekò 65 nàowo wek'e eghàlageda ha gedi eyits'ọ́ dɔ́ la edàani weke eghàlagide ha wegħa dzèzè gùzì. 2003 k'e Edzanèk'e Ndèts'ọ́ K'àowo dedì wegħo edàgìwọ́ gedi t'à wegħo nɔhtl'è gehtsɔ́.

14th Ek'ètehgeèdɔ Legèadi hò, Dɔne Sọ́lɔ́ Yati Nàowo ðadi aglì. Eyit'à Dɔne Sọ́lɔ́ Yati Achì Wet'ànàts'et'ì ha la k'e gehkw'e aglì eyits'ọ́ Dɔne Sọ́lɔ́ Yati għa nàdagehdè ha dɔne la k'e gehkw'e ajà eyixè, Dɔne Sọ́lɔ́ Yati għa k'àowo eyits'ọ́ Dɔne Sọ́lɔ́ Yati għa K'àowodee elì sɔ́ gùla ðadi ajà. Sɔ́lai xoo tɔ́at'e dɔ́ nàowo weghògeda ha.

Dɔ́ la k'e eghàlagìda, wegodi ðọ́ hagìta eyits'ọ́ la sù nechà, edàani dɔne sọ́lɔ́ yati wet'à ets'enda xè edàani wek'ehòdi lì eyits'ọ́ edàani goyati wek'èts'edi lì gedi t'à wedànetọ́. Dɔ́ wegodi hazhọ́ wegogìhọ́ ðla wet'àhòt'ì eyits'ọ́ ðla wet'àget'ù ha ðile, edàani nàowo wek'e eghàlagide ha gedi t'à wegħa nàowo gehtsɔ́ sɔ́, sɔ́lai xoo ts'ọ́ dɔ́ hani nàowo wegħa eghàlahoda ha gedi t'à wexogìhdi ha.

2008-2009 weghògeda xè wek'ahota

- 2003 Dòne Sòlì Yati Nàowo ìadì agìla hò, ahsjì wet'à ìda geède hòni;
- Ahsjì Government dui la wek'è eghàlagìdè eyits'ò wek'e eghàlagìde nì eyixè ahsjì nezì yìk'e eghàlada xè deèghà yìk'e eghàlada nì;
- Ahsjì Akwelò la edàani wek'e eghàlahòda ha gedi ìlè sù eyits'ò ìda gogha edàani wek'e eghàlagèdì ha weghà eghàlagìde nì;
- Ahsjì Dòne Sòlì Yati Gha K'àowodee wela ìadì adla gots'ò edàani njhtl'è sghwhò eyits'ò weghà weghàlagìde ha dòne sòlì yati nàowo ìadì ajà nì;
- Ahsjì Dòne Sòlì Yati Gha K'àowo wela ìadì ajà t'à wela Dòne Sòlì Yati Nàowo gha deèrò nezì ajà nì;
- Dui dòne sòlì yati gha la k'e negìde gots'ò, ahsjì gila deghà wek'e eghàlagìda, dòne sòlì gìgha nàdagehdè nì eyits'ò ahsjì dòne gha deyati gha nàdagehdè nì;
- Ahsjì Dòne Sòlì Yati Gha la k'e gehkw'e sù gila deghà wek'e eghàlagìda nì, deyati gha nàdagehdè, wexòdedì ha eyits'ò achì wet'ànàhot'ì ha nezì wek'e eghàlagìda nì.

Akwelò dui hanì eghàlagìda, Ek'ètehgeèdò dui la k'e eghàlagìda Canada k'èzhì dòne sòlì yati k'e eghàlagìdedò yagìlì ginjhtl'è ghàgìda, eyits'ò eyìle nèk'e gots'ò sù edàani gineè k'e dòne sòlì yati k'e eghàlagìde wegodi hazhò elexè neyìwa t'à yìghàda, edàani denèk'e deyati k'ègedì ha nàdagehdè wegodi hazhò nàgehtsì, giyati wedè hohlè ch'à eyits'ò giyati k'ègedì ha gìwò t'à edàani weghò nàdagehdè gìwò t'à wegodi nàgehtsì. Kòta dòne ìò xè ìegèadi eyits'ò amì dòne sòlì yati k'e eghàlada sù ts'ò gogìnde. Eyits'ò dòne t'ala kòta nàdè dòne sòlì yati weghò gode ha nìwò dè gha gìgha hòrò agìla eyixè satsò wet'à ets'etl'è t'à sù dòne, dòne sòlì yati wek'e gode ha nìwò dè gìgha hòrò agogìla, eyixè sù, dòne t'ala njhtl'è t'à sù geètl'è gha dìle.

Dòne sòlì yati k'e eghàlagìdedò yagìlì sù, gots'ò gogìde, Dòne Sòlì Yati Gha K'àowodee sù ts'ò gogìde, Edzanèk'e Gha Yati Gha K'àowo, Dòne Sòlì Yati Wet'ànàhot'ì Ha gehkw'e eyits'ò Yati Kaza gha gehkw'e, NWT asù nàgìhtadò, Mòla Yati Gha Nàdagehdèdò eyits'ò NWT Ets'eètl'è Gha Nàdagehdèdò dehkw'e hazhò ts'ò gogìde.

Dui dòne la k'e eghàlagìda, denjhtl'è 2008-09 xoo k'e whalèa ts'ò gha dui njhtl'è negìla, Section 35 (1) weghà Ek'etehtsòdò Ìegèhdì ts'ò October 16, 2009 negìra.

Kòta ts'ò dɔ deyati k'e eghàladadɔ eyits'ò amù du hanì nàowo k'ezhɔ elɔ hazhɔ ts'ò gɔgɔde

Edzanèk'e dɔne Dɔne Sɔhɔ Yati weghɔ nànegidè. Ahsɩ̀ gɩyati enda ha hɔni gɩwɔ eyits'ò ahsɩ̀ dzɛ tɔtɔ'e ɩ̀la wet'ahot'ɩ̀ ha ðile nù gedi t'à weghɔ dazegehke. Goyati eyits'ò gonàowo eɩak'a eɩexè whela wek'ejɔ eyits'ò wedɛ hòlɩ̀ dè achɩ̀ nezɩ̀ anats'ele ha ðii gɩwɔ. Dɔne Edzanèk'e nàde weghà amù agɩ̀t'e gɩk'èzhɔ, wedɛ nɩ̀ndè gɩnàowo nàtsòle ade ha.

Goyati eyits'ò dɔne nàowo eɩets'ò gɔɩwa whela ajà, Chekoa eyits'ò qhdaà ɩ̀geghkw'ole adàde gedi, ɩ̀neè lanile agojà. Qhdaà agedia t'a dechaà ts'ò gogede haàdi gedi, eɩexèt'eh gogedele ajà gedi. Government ɩ̀whà Dɔne Sɔhɔ Yati k'e eghàlagidele xè la edèk'egele gedi t'à dɔne gɩghɔ enegɩhsha xè gɩgha nezɩ̀le.

Nàedɩk'ezhɔ nàowo ts'òhk'e eyits'ò dɔsimiyàetɩdɔ nàowo ts'òhk'e etahtì deèghà gohɩ̀le, gɩgha sɩ̀ la k'e hoghàgetɔ gohɩ̀le gedi eyixè sɩ̀, wet'à deèghà etaatia yati gehtsɩ̀ ha gohɩ̀le gedi. Ek'etehtsɔdɔ kòta tɔtɔ'e k'egèadè tɔtɔ'e dɔne ɩ̀ɔ hagedi, du dzɛ goneè k'e asɩ̀ hazhɔ goxè ɩ̀adɩ̀ adade neèt'à yati sɩ̀ ɩ̀adɩ̀ at'ɩ̀ neèt'à eyɩ̀ nàowo sɩ̀ t'à gots'ahodi ha gɩwɔ gedi.

Dɔne mɔhdaà nɩ̀htɩ'èkò ts'òhk'e du hanì asɩ̀ t'à deèghà gots'ahodile gedi, du hanì:

- Dɔne sɔhɔ yati wet'à Chekoa hoghàgetɔ nɩ̀htɩ'è deèghà hohɩ̀le eyits'ò edek'etɩ'ì gha ɩ̀whà wek'e eghàlahodale xè wegħa sɩ̀ dɔne deèghà dehk'w'ele;
- Dzɛ tɔtɔ'e 30 gèa zɔ Chekoa deyati hoghàgetɔ deèghà nɩ̀le, nɩ̀htɩ'è wedɛ Kwet'ɩ̀ zɔ hoghàgetɔ neèt'à gɩgha nezɩ̀le;
- Chekoa nechàlea zɔ deyati hoghàgogehtɔ, weèzɔ ts'ò dàodi.;
- Nɩ̀htɩ'èkò dɔne sɔhɔ yati gha sɔ̀mɔmba gɩts'ò sɩ̀, eyɩ̀ sɔ̀mɔmba dɔne sɔhɔ yati eyits'ò dɔne nàowo zɔ gha Chekoa hoghàgetɔ zɔ gha deèghà gɩxòedile; eyits'ò
- Dɔne sɔhɔ yati hoghàtɔdɔ gɩɩ̀ weghà hoghàgetɔ ha asɩ̀ deèghà whelale eyits'ò hoghàgetɔ ha nɩ̀htɩ'è deèghà whelale.

Du hahodi neèt'à, dɔne mɔhdaà du hagedi, asɩ̀ mɔhdaà wek'e eghàlagɩ̀da neè, Chekoa wet'à deyati hoghàgetɔ nɩ̀htɩ'è eyits'ò Chekoa nechàlea wet'à hoghàgetɔ sɩ̀ gɩgha nɩ̀htɩ'è hoòlɩ̀. Eyixè, government goyati achɩ̀ wet'ànàts'et'ɩ̀ ha gots'adi ha nɩ̀wɔ dè, ɩ̀whà la edek'egewa ha nɩ̀ndè gɩwɔ eyits'ò wet'à Chekoa hoghàgogehtɔ ha dɔne gha sɔ̀mɔmba deèghà whela agela dè nezɩ̀la, wet'à Chekoa eyits'ò cheku deyati hoghàgetɔ ha.

Kòta dɔne sɔlɔ yati wek'e eghàlagide ha sòmba whela sɔ weghɔ Ek'etehtsɔdɔ ts'ò yati hazhɔ efexèt'eh, daɪt'ò xè deèghà negɪɔ:

- Dɔne Sɔlɔ yati gha sòmba kòta ts'ò at'ɪ sɔ, sɪ netlɔle xè ayɪ edàatɔ wet'à hagele ha gɪwɔ sɔ gha deghàle, wet'à goyati senàts'ele haadi..
- Ats'ò sòmba gohɪle.
- Sòmba deghà gohɪle t'à, ayɪ wek'e eghàlagide sɔ ats'ò wegħa sòmba gohɪle at'ɪ.
- Sòmba deghà gohɪle dè sɔ, wet'à dɔne deyati hogħagetɔle eyɪts'ò deyati k'è sɔ egeèt'è hogħagetɔle at'ɪ eyɪxè sɔ, Chekoa nechàlea gha sɔ. Dɪ hanì dɔne hogħagetɔ t'à gɪyati achɪ wet'à aget'ɪ ade ha.
- Edàani kòta tɔat'e eyɪts'ò yati tɔat'e gha sòmba goghàgele weghɔ nanegidele.
- Dɪ edàani kòta sòmba goghàgele sɔ, wet'à xooghà wet'à eghàlagide hadi. Xoo tɔat'e gha dɔne dɪ hanì la k'e eghàlagide ats'ò sòmba hageta t'à deghà dɔne gɪyati hogħagogehtɔ ha hooɔɔle laani.
- Edɪ ts'ò gɪyati k'e eghàlagide ha sòmba hageta ha gɪgha dezhi, ahsɪ gɪɔzhe ha homni gha gɪk'ata eyɪts'ò dexè njhtf'è segehɪ. Dɔne mɔhdaà dɪ hagedi, dɔne sɔlɔ yati gha nàowodee gohɪ t'à kòta dɔne yati k'e eghàlagide t'a deèɔ gɪk'ehòɔa agogehɪ t'à gɪghònànegidè.

Dɔne mɔhdaà dɪ hagɪwɔ government ayɪ edàatɔ t'à gots'àdi haɪle sɔ deghà gɪk'e eghàlagidele gedɪ eyɪxè ɪwhà la edek'egele, dɪ hazhɔ weghɔ enèghɪsha eyɪts'ò mɔhdaà dɔne weghɔ negɪtsɔ. Dɔne dɪ hagɪwɔ government yagɪɪ sɔ Dɔne Sɔlɔ Yati Gha Nàowodee wegħa eghàlagidele. Dɪ gha kòta yagola gɪnjhtf'èkò yagohɪ sɔ, dɔne sɔlɔ yati t'à dɔne ts'agedi gha gɪgha hoɔɔle. Dɔne sɔ dɪ wegogɪhɔ, ahsɪ government dɔne deghà ts'àdi nɪ sɔ wek'agehta ha gohɪle gedɪ.

Dɔne sɔlɔ ɪ dɪ hagedi, Mòla yati xeèt'e dɔne sɔlɔ ts'ò eghàlagidele gedɪ eyɪt'à gots'ò ehkw'ɪ eghàlagidele gedɪ. Dɔne mɔhdaà dɪ hagɪwɔ, ɪnè government gɪnàowo t'à dɪ dzɛ goyati whìle adade gedɪ. Eyɪt'à, dɪ dzɛ government wegòd gɪyati gha sòmba deghà whela agele ha gɪwɔ eyɪts'ò gɪyati gha gots'àdagedi ha gɪwɔ, wet'à ets'anàts'edè t'à gɪyati t'à nàgetso agede ha gɪwɔ.

Dɔne ɪ government asɪ ɪ gɪnadà whela gɪk'ezhɔ. Akɪ ehkw'ɪ dɔne ts'ò eghàlageda ha, kòta yagola dɔne sɔlɔ yati k'e eghàlagidedɔ xè nezɪ eghàlagide ha, kòta amɪ dɪ hanì wegħa wet'àzà eyɪts'ò asɪ hazhɔ deghà whela adle ha wet'à ayɪ edàatɔ wek'e eghàlada deghà

njhtf'è sedle ha. Dɔne mɔhdaà dɔ hagɔwɔ, dɔ asɔ hatlɔ wek'è eghàlagɔda nɔndè, ɔda wet'à goyati wek'èhodi ade haadè wek'ejɔ ha.

Dɔne mɔhdaà Yati Kaza Gha Gehkw'e eyits'ɔ dɔne soɔ yati wet'ànàts'et'ɔ gha gehkw'e weghɔ gɔkw'ɔ hò ayɔ gɔla nee gɔk'ezhɔle eyits'ɔ ayɔ k'e eghàlagɔde ha nee gɔk'ezhɔle, eyits'ɔ edàanìghɔ la nàke gɔhɔ gɔk'ezhɔle. Eyits'ɔ amɔ deyati gha la k'e gehkw'e gɔk'ezhɔle gedi eyits'ɔ kɔta dɔne soɔ yati k'e eghàlagɔdedɔ, yati gha nàdagehdedɔ eyits'ɔ dɔne soɔ yati gha gehkw'e xè ats'ɔ eghàlagɔde xè ats'ɔ kɔta xè gogede segele ha weghɔ dadàgeèdɔ. Eyixè, edàanì dɔne la k'e negogele weghɔ dagehke, edàanì Dɔne Soɔ Yati Gha K'àowodee elɔ xè eghàlagɔde eyits'ɔ asɔ ts'ɔ k'agedele sɔ weghɔ dagehke. Dɔne la k'e gehkw'e sɔ ayɔ edàatɔ la k'e eghàlagɔde wegodi gehtsɔ dè, edɔ ts'ɔ at'ɔ wek'ejɔle gedi eyits'ɔ dɔne t'ala dɔ wegodi ghàda ha njwɔ dè dɔne gha ts'atà whelale, eyits'ɔ dela ghà sɔ eghàlagɔdele lanì.

Dɔne xè Ìgehdɔ hò, Mòla Yati gha gogededɔ yagɔlɔ sɔ, Yati Kaza Gehkw'e ɔlè, hanìhò dɔzì nàgɔwa gedi, gɔgha deghà gogedele xè deyati k'è ayɔ gɔwɔ sɔ t'à gɔts'adile gedi, eyit'à dɔzì nàgɔwa. Hagɔla neehò, ɔla Njhtf'èkɔ Gha K'àowo wenjhtf'èkɔ xè eghàlagɔde ha gɔwɔ haanì nɔndè asɔ hazhɔ weghɔ nànegɔde gɔxè gɔk'e eghàlagɔde ade ha gɔwɔ. Eyits'ɔ Government Mòla Yati t'à gɔgha etaatɔ sɔ deghà njle gedi, yati nàke t'à la wheɔ dè weghɔ hagedile gedi. Nàowodee ghà eghàlagɔde neehò, ɔla la mɔhdaà weghà eghàlahodale xè edeghà ɔla edek'egɔwale gedi.

Yati Kaza Gha K'àowo elɔ sɔ wela eyits'ɔ ayɔ k'e eghàlada nee weghɔ nànegɔde: Eyɔ dɔne la k'e nɔtɔla amɔ nee gɔk'ezhɔle eyits'ɔ ayɔ edaahɔ gɔk'ezhɔle. Yati Kaza Gha K'àowo elɔ wela ɔadɔ aja dɔne mɔhdaà gɔk'ezhɔle. Dɔne mɔhdaà dɔ hagedɔ, Yati Kaza Gha K'àowo elɔ gɔkɔta nahtɔla while gedi eyits'ɔ xoo tɔat'e ayɔ edàɔ weghɔ godɔ njhtf'è yehtsɔ gɔk'ezhɔle.

Dɔne mɔhdaà dɔ hagɔwɔ, K'àowodee government gha nàowodee sɔ ts'ɔ k'àowo nee hò, dɔne soɔ yati gha hotɔ deghà yɔgha nàdawhòale hɔnɔ gɔwɔ. Dɔne Soɔ Yati gha K'àowodee elɔ sɔ, kɔta dɔne nàdè xè nezɔ eghàladale gedi eyits'ɔ kɔta dɔne deyati ts'ɔhk'e asɔ hazhɔ wegehɔza ha gɔwɔ, deyati k'egedi ha gɔwɔ eyits'ɔ achɔ wet'ànaget'ɔ ha gɔwɔ.

Kòta mɔhdaà Ek'etehtgeèdɔ ts'ò dɩ hagogedi, nàowo tɩ'a edàani dɔne sɔɩ yati t'à kòta ts'agedi ha ɩlè sɩ weghɔ hagɩhti edàani dɔne ts'ò ehkw'ɩ eghàlagide haɩle eyits'ɔ dɔne sɔɩ yati ts'ɔhk'e ayɩ edàatɩ wek'e eghàlagide haɩle sɩ gɩts'ò hagedi. Dɔne mɔhdaà 2003 SCROLA nɔhtɩ'è hòɩ gɩk'ezhɔ sɩ, weghɔ dɩ hagedi, la dek'ètɩ'ile, government dɔne ts'ò ehkw'ɩ eghàlagidele. Ek'ètehgeèdɔ dɩ la k'e gehkw'e sɩ ts'ò hagedi, deezò dɩ la hogɩhdi xè asɩ hazhɔ hogɩhdi ha, nɔhtɩ'è gehtsɩ mindè eyɩ nɔhtɩ'è deghà gɩghàda dè gɩwɔ.

Kòta gots'ɔ dɔne ɩɔ dɩ hagɩwɔ, dɩ dɔne sɔɩ yati gha nàowo gohɩ sɩ gɩgha nezɩle xè gɩgha ehkw'ɩ wek'e eghàlagidele gedi. ɩdɩ 2003 dɩ nàowo weghògɩda hò nàowo mɔhdaà ɩadɩ adla ɩlè, ekò gots'ɔ dɔne sɔɩ yati wets'ɔhk'e la deezò ajà; Edzanèk'e Dɔne Sɔɩ Yati deezò dɔne gha wet'azàle ajà. Dɩ hanì dɔne dazekè sɩ gɩgha nezɩle ajà.

NWT gha yati kara gha nàowo gohɩ sɩ, Mòla yati eyits'ɔ Kwet'ɩ yati eɩexèt'e nàtso gɩgha nezɩle. Dɔne mɔhdaà dɩ hagɩwɔ dɔne sɔɩ yati ts'ò ehkw'ɩ gots'ò eghàlagidele xè wexòdedile eyits'ɔ gogha nàdagehdele. Eyit'à kòta wet'à deyati k'e gɩgha etaati, deyati t'à gɩts'adile, dɩ hazhɔ gha sòmba deghà gots'adile gedi. Dɔne mɔhdaà dɩ hagedi, Mòla Yati lanì eɩexèt'e gots'agedi dè gɩwɔ.

Asɩ hageta eyits'ɔ asɩ wek'agehta

Yati Kara Nàowodee Edek'egewa xè la hohè

Ek'ètehgeèdɔ dɩ la weghàgɩda gots'ɔ ayɩ edàatɩ gɩk'e eghàlajɩda gɩghada. NWT gha edàani dɔne sɔɩ yati wek'e eghàlageda ha nàowo gehtsɩ ha gɩwɔ ɩlè. Dɩ hanì nànegiwo t'à dɩ hanì eghàlats'eda ha gedi. Dɩ nàowo kara weghàgɩda, edàani wexòdedi ha, sòmba nàowo, edàani dɔne gɩts'adi ha, dɔne edàatɩ eghàlaede ha, dɔne sɔɩ yati wegodi wexàgeta ha, eyits'ɔ edàani weghɔ nɔhtɩ'è hohè, nɔhtɩ'èkò ts'ɔhk'e, eyits'ɔ wet'à satsò ets'eètɩ'è wet'à deezò nezɩ dɩ hanì la wek'e eghàlats'ide at'ɩ. 2003 k'e Edzanèk'e gots'ɔ government dɩ nɔhtɩ'è 14th Ek'ètehgeèdɔ nɔde ɩagèadi nɔhtɩ'è negɩhchì.

Dɩ nɔhtɩ'è ɩda whela sɩ, la edàatɩ k'e eghàlagide ha gedi t'à weghɔ nɔhtɩ'è gehtsɩ, eyits'ɔ Ek'ètehgeèdɔ ayɩ edàatɩ wet'azà wegogɩhɔ sɩ dek'etɩ'è.

Nàowodee & weghà eghàlats'ide nàowo deèrò nàtso adle ha (nɔhtf'è A wegodi ts'ɔ)

- SCROLA Dɔne Sɔhɔ Yati nàowo weghàgɔda tɔ'ahòò, nàowo ìadɔ agɔla. Eyɔn nàowo yɔn nɔhtf'è akwelò whehchì sɔn, dɔne sɔhɔ hazhò gɔyati ts'òhk'e efexèt'e nàowo gɔtò ha weyɔn whehchì adlà, kòta yagola deyati k'e eghàlagide xè deyati wek'èhodì ha gɔwò, deyati ats'ò gɔk'e eghàlagide eyits'ò K'àowodee eyixè Yati Kaɔa gha k'àowo elɔ gɔla sɔn ìadɔ ajà.
- Government gɔtɔ'a nàowo hoòlɔ, amɔn see la k'e gehkw'e kaɔa gohɔ la gɔts'ò k'àode ha gedi t'à dɔn hanì la hoòlɔ, amɔn see Yati Kaɔa Gha Nàowo ts'ò k'àowo gha hɔnì gedi t'à wehòlɔ.
- SCROLA la ìlè zò hohè gedi hò, GNWT la nàke gohɔ agɔla Yati Kaɔa Gha eyits'ò Dɔne Sɔhɔ Yati Wet'ànàhot'ɔ ha la gohɔ agɔla. GNWT dɔn la nàke gha nàowo gehtsɔ. Dɔn nàowo gehtsɔ sɔn, edàani dɔne la k'e negogele nàowo eyits'ò edajwha gots'ò la k'e gehkw'e ha gha nàowo gehtsɔ, hanìkò edàani eghàlagide ha eyits'ò edàani kòta dɔne xè gogede ha weghò nàowo gehtsɔle.

La ts'ò k'agedè deèrò nezɔ gɔxòedi xè nezɔ adle ha (nɔhtf'è B wegodi ts'ɔ)

- SCROLA dɔn hagɔwò ìlè, Yati Kaɔa Xè Eghàlagide hòlɔ tɔ'ahòò dè eyɔn dɔne la k'e gehkw'e sɔn K'àowodee t'a gɔts'ò k'àowo elɔ ha gɔwò ìlè, hanì nɔndè edàani government eghàlagide nezɔ gɔxòedi ha gɔwò ìlè, eyɔn wet'à sɔn edàani la hazhò ek'etf'ì ha eyits'ò edàani la weghògeda ha nezɔ ade ha. Eyɔn dɔne la k'e nògegɔwa dè dɔne sɔhɔ yati gha nàowo xòedi xè amɔn la k'e gehkw'e sɔn ts'adi ha hɔt'e ìlè. Asɔn wexòdegɔhdì ts'òhk'e eyits'ò dɔne sɔhɔ yati ts'òhk'e, edàani nɔhtf'è segɔwhò ts'òhk'e dɔne xè la ts'ehtsɔ dè hanì nɔhtf'è segɔwhò, government gɔnɔhtf'èkò sɔn xè eghàlagide.
- GNWT dɔn hanì gɔnɔhtf'èkò ìadɔ agɔla, Dɔne Sɔhɔ Yati k'e eghàlagidedò Nɔhtf'èkò gha k'àowode gɔtɔ'a wheɔ agɔla, eyit'à Nɔhtf'èkò Gha K'àowodee t'òò wheda elɔ sɔn k'àowo elɔ ajà. La ìadɔ adle neèhò, dɔne la k'e dehkw'e gha negɔlale.
- Dɔn dzɔ gots'ò, dɔn nàowo gha edàani edek'etf'ì ha segogɔlale, edàani eghàlahoda ìlè sɔn, edàani weghògeda ha, eyits'ò nàowo while xè nàowo wegò sɔn gohɔle, dɔn hanì wegħa nàowo hòlɔle.

Sòɔmba wet'aɔa eyits'ò degħa nì (nɔhtf'è C wegodi ts'ɔ)

- SCROLA dɔn hagedì, GNWT dɔne sɔhɔ yati gha sòɔmba whela sɔn hazhò nɔhtf'èkò ts'ò at'ɔ sɔn, dɔne sɔhɔ yati wets'ò k'ehowɔ ha gɔwò, eyits'ò dɔne sɔhɔ yati gha wek'e

eghàlagede ha gedi ìlè sù, eyì la wets'ò sòmba wek'ehoewi ha wexòdedi ha, NWT-Canada elexè dõne sòlì yati gha sòmba nàowo giitò sù, sòmba t'à deèzò gits'adi ha giwo.

- Dii la wets'ohk'e, weghò asii lò hagìlale. La maohdaà wesòmba yazèa deèzò adla, hanikò sòmba edaatlò t'à eghàlahòda sù gha deghàle. Edàani asii edek'etf'ì ha hoòlìle ts'jò hõt'e tahkò.
- Kòta yati k'e eghàlagidedò eyits'ò government yati gha sòmba gohì sù, xoo tãat'e zò gha sòmba whela neèt'à ìda what gots'ò deggha segogele hadi eyit'à gigha dezhi lani.

La deèzò nezi adle ha (njhtl'è D wegodi ts'ò)

- SCROLA dii hani eghàlahòda dii t'à yati negìzò ìlè sù wek'è eghàlagìdale eyits'ò GNWT dii la k'e asii hagìlale. Dii gha “La Whezò” gha nàowo gohìle eyits'ò dõne edaatlò deyati k'è gits'adi ha giwo gedi t'à wexòdedi ha nàowo gohìle.
- Mòla Yati gits'adi ha yazèa deèzò nezi ajà: June 2008 k'e Mòla Yati ìlè kò ts'ò deyati t'à gits'adi ha wegehda ha wedàhatò; Njhtl'èkò gha k'àode Mòla Yati deèzò nezi wek'e eghàlahòda gha gehda ha gedi.
- GNWT Dõne Sòlì Yati gha, dii hani la gehda ha, ìlè kò ts'ò deyati t'à gits'adi ha sù gigha segogele ha.
- Etaahti gizi dek'etf'è gohìle. Hanikò, dõne sòlì yati k'e eghàlagide ginjhtl'èkò etaahti gizi gehla eyits'ò government njhtl'èkò, dii etaahti gizi giwo dè goghàgele.
- Edàani etaahti ahsijj nezi etaahti ni gha wek'ahota gohìle. Dõne etaahti nezi etaahti ni gik'ata gha dõne dii hani la deghà k'ezhòle gedi t'à, etaahti hoghàgetò ts'ò dii la akì hani whezò adle ha gedi. Etaahti nezi hoghàgetò t'ahòò dè, dii la achì weghògeda.

Dõne La Gha Hoghàgetò (njhtl'è E wegodi ts'ò)

- Achì etaahti hoghàgetò gha wexèxòewi ha sù jwhà wek'e eghàlagidele. Akaitcho nèk'e ts'ò dõne mòhdaà etaahti gijì gha dekòta hoghàgetò. GNWT dii la ts'adàgedi, nezi eghàlagìda nindè, yati ladì k'è sù dõne hoghàgetò ade ha.
- Asii mòhdaà wek'e eghàlagìda, Dõne Sòlì yati eyits'ò dõne nàowo chekoa hoghàgotòdò elì gha dõne hoghàgetò sù, yazèa nezi ajà, ats'ò nàke xoo ts'ò agìla. Tjichò nèk'e akwefò akò dii la dõne hoghàgetò.

- Ek'ètehgeèdò dɔ la k'e eghàlagìda dɔ wegodi wegogìzò, dɔne deyati k'e eghàlagìdedò yagìlì sɔ GNWT gots'adagedile gedi. Dɔ weghonànègìdè, dɔne sòlì yati deèzò dɔne wet'ànàget'ì ha nìdè chekoa hahtò, goyati k'è hoghàgotòdò eyits'ò etaahì nezì hoghàgetò zò t'à nezì goyati k'e eghàlagìde ha.

Dɔne Sòlì Yati Wedanàhota eyits'ò wek'e eghàlahoda (njhtf'è F wegodi ts'ò)

- Ek'ètehgeèdò dɔ la k'e eghàlagìda, dɔ weghonànègìdè, edàanìghò SCROLA dɔ yati ts'ehtsì la wek'e eghàladale gedi. Kòta hazhò yagola eyits'ò yati kaza hazhò ts'ò dɔ hanì la hohfè gha sɔ wet'aà gedi. Dɔ hagìwò eyixè adlatfò eht'ah dɔ nàowo eyits'ò la weghò nànègìdè t'à government ts'ò negìzò ìlè, hanìkò weghò asì hagìlale. Eyit'à dɔ Ek'ètehgeèdò kòta hazhò ts'ò k'egèadè hò, dɔ wegodi weghò gùkw'o.
- Eyì weèzò ts'ò, yati ts'ehtsì wet'à goyati enda at'ì hót'e eyits'ò goyati achì wet'ànàts'et'ì at'ì nee wek'ejò. Dɔ hanì la wets'àdats'edile dè, wedè hohfè ha hõnì, hot'a gohjò goyati while adade hót'e.
- GNWT SCROLA ts'ò nàogòde hò, dɔ la Dɔne Sòlì Yati Gha Gehkw'edò yagìla sɔ, dɔ la netfògò gik'e eghàlada nìdè nezì gedi ìlè. Ek'ètehgeèdò dɔ hagedì, eyì Dɔne Sòlì Yati Gha Gehkw'e yagìlì ahsì dɔ hanì la deghà gik'èzhò t'à gik'e eghàlagìde ha hõnì nì eyixè ahsì dɔne deghà gìgha dekw'e ha nì gedi.
- Eyixè sɔ, GNWT dɔ la wek'e hayagìtile, dɔne sòlì yati k'è njhtf'è hohfè sɔ, dɔ njhtf'è hazhò kòta yagola ts'ò agehzi ha gìwò gedi t'à dɔ nàowo wek'e hayagìtile.

Njhtf'èkò Dòne Sòlì Yati Deèrò Nezi Wek'e Eghàlahoda Ha (njhtf'è G wegodi ts'ò)

- 2004 Njhtf'èkò Gha K'àowodee njhtf'èkò hazhò ts'ò yati neyìrò, dui hanì dòne sòlì yati gha sòmba gits'ò at'ì sù, dui hanì gik'ehwhì ha gohdì, ìlè dzè tãat'e 30 gèa ts'ò deyatì k'è hoghàgetò ha dui eyits'ò ìlè xoo k'e 90 sadzè giyatì k'è hoghàgetò ha dui eyits'ò edàani wexè edàatì sòmba whela eyixè sù edàani njhtf'è senàgehzi dui t'à yati whehtsi. Dui nàowo wet'à edàani njhtf'èkò chekoa deyatì hoghàgetò sù yazèa nezì ajà, hanìkò, yati gha sòmba gits'ò at'ì sù, dui sòmba hazhò dòne sòlì yati ts'ò at'ìlè gedì eyits'ò ìlè dzè 30 gèa deghà nìle gedì, dui wet'à giyatì achì wet'ànàget'ì ade ha rònìle gedì.
- Chekoa nechàlea ts'àdagedì yazèa nezì ajà gedì t'à Ek'etehtsòdò ginà. Dui gha GNWT 18 chekoa nechàlea gik'ehòdì kò ts'àgedì. Hanìkò, ìdì edlatò xoo gots'ò dui hanì gha sòmba whela sù, yazèa ìzhì ajà gedì t'à Ek'etehtsòdò gìgha nezìle.
- Goyatì eyits'ò dòne nàowo k'è chekoa hoghàgets'ehtò gha dòne hoghàgetò sù yazèa deèrò nezì ajà gedì, Ek'ètehgeèdò dui hagedì wet'à ìda ehkw'ì ats'adèa nee gedì.
- Ahsù Dòne sòlì yati nezì dòne hoghàgetò nì gha wek'ahota ha gohìlè, wet'à dòne edàatì deyatì k'ègezò ajà nì gha wek'ejòle.

Yati Kara Gha Nàdats'ehdè (njhtf'è H wegodi ts'ò)

- GNWT dui hanì dui la k'e eghàlats'èda gedì t'à weghò njhtf'è gehtsìle, SCROLA yati gìghàgìrò ìlè sù wek'e eghàlagìdale.
- GNWT ats'ò Mòla Yati kòta eghàlagìde gits'ò adagedì, gits'ò Mòla nàowo k'e eghàlagìde mindè ats'ò gots'ò adagedì.
- Government eyits'ò Njhtf'èkò Gha K'àowodee gìlì sù edàani Yati Kara weghò nàdàgehde gha gedì t'à wek'e yati negìròle.
- Ek'etehtsòdò dui hagìwò, Dòne Sòlì Yati gha nàdats'ehdè nàowo sù Njhtf'èkò Gha K'àowodee dui la wets'ò la nìle nìwò xè wets'ò hòelì nìle nìwò tahkò gedì.

Yati wegho Edàgòht'e eyits'ɔ wexè edàgot'ɪ

Ek'ètehgeèdɔ, Edzanèk'e Yati Kaza wets'ɔhk'e wegodi nàgehtsɪ ghà, yati edàani whela ghà eyits'ɔ wexè edàgot'ɪ gik'ahtɔ.

Du hanì yati wegodi nàts'ehtsɪ sù wet'azà hɔt'e, wet'à ahsù dɔne deyati k'egedi nù hanile dè deyati wedet hohlè nù gedi t'à wek'agehta.

Du yati wegodi dek'etf'è sù, wet'à edàani wegho gots'ende hɔt'e:

- “*Yati Akwelò Hoghàgòtɔ*” chekoa ts'ɪlì hò du yati akwelò hoghàgòtɔ awèts'edi eyits'ɔ du dzɛ ts'ò ɪla wek'ets'ezhɔ
- “*Gokò Ayù Yati K'è Gots'ede*” gokò t'seda nindè du yati k'è gots'ende
- “*Goyati k'è gots'ede*” dɔne deyati k'è dɔne eyile xè gode ha dila.
- “*Yati ɪadɪ at'ɪ*” du sù wet'azà hɔt'e, wet'à sɪyàɪwa tɔat'e dɔne edàatɔ deyati wedè hohlè hanile dè deyati k'è gezhɔ at'ɪ. Dɔne edàatɔ dekò ts'ò deyati k'egzhɔ at'ɪ eyits'ɔ deyati akwelò hɔt'e wexègùhdzà.

ɪdi edlɔwha gots'ɔ yati ɪzhì adade lanì wegaht'ɪ dè, goyati while adade xè goyati wedè hohlè ha hɔni. Goyati ɪzhì adade nindè, chekoa giot'ɪ giyati akwelò k'è gogedele ɪlè sù eyù yati gihchile ade ha. Eyit'à du chekoa gèadè sù giot'ɪ giyati k'è gogedele ajà dè, chekoa eyits'ɔ qhdaà elegehkw'ɔle ade ha. Hanikò, yati ɪdoò adadè nindè, dɔne ɪɔ deyati dekò git'at'ɪ ts'ɪɔ hɔt'e, eyit'à giot'ɪ giyati akwelò hoghàgetɔle.

Du godi hazhɔ nàts'ehtsɪ ghà, dɔne sɔɪ yati hazhɔ giyati while adade wegaht'ɪ. (Akìhò, Deègè eyits'ɔ Endaa Yati) yati mɔhdaà sù wegho hòejɪ ts'edi ha dila, qhdaà mɔhdaà zɔ gohlɪ xè eyù zɔ deyati k'è gogede ts'ɪɔ. Tɪchɔ yati eyits'ɔ Sahti k'e giyati nàtso neèhò, Kwet'ɪ yati hazhɔ gomɔ ts'ò gohlɪ t'à yazea ɪzhì adade, chekeo nechàlea t'ahsi dekò Kw'et'ɪ yati zɔ laanì t'aget'ɪ ts'ɪɔ giyati nàtsole adade.

NWT k'e 2006 ekò 1030 dɔne hatɔ Mòla Yati giyati hɔt'e gedi t'à dek'enègìt'è. Eyù hatɔ ts'ò 440 dɔne hatɔ dekò Mòla Yati k'è gogede gedi. Hanikò, Mòla Yati k'è gogede sù ɪdoò adade dek'etf'è. NWT 2006 1% hanile dè 3,720 dɔne hatɔ Mòla Yati k'è gogede ha dila gedi.

NWT 99% dणे hatlò nàdè sù, dekò gehkw'e nindè Kwet'ì Yati k'è elexè gogede gedi, eyit'à dणे sòlì yati while adade wek'èjò.

Goyati edànàtso eyits'ò ahsjù weghò hòejì nìi wek'ets'ezhò t'à, edàani wek'e eghàlats'èda wek'ets'ezhò ade ha. Ida wha gots'ò goyati achì dणे git'at'ì ats'ele ha wek'e eghàlats'èda nindè, edàani sɣajwa wek'ats'eta eyits'ò ida wha gots'ò ahsjù nezì nìi gha wek'ahòeta zò t'à.

Yati danàhtso, wexòedi eyits'ò achì wet'ànàts'et'ì

Tai ts'ò dù weghàgìda, Ek'ètehgeèdò dù hanì la mōhdaà gohjò wek'e eghàlahòda weghàgeda ha gɣwò. Eyit'à NWT goyati achì wet'ànàts'et'ì nàowo gogha nezì ade hōnì gedi. UNESCO dù hanì nàowo gehtsì jìlè sù weghà eghàlagìde ha gɣwò, eyixè yati weghà eghàlahòda eyits'ò edàani yati achì wet'ànàts'et'ì ats'ìlalìi gedi t'à dù nàowo weghàgìda.

Dù nàowo weyì edàani goyati wexè hòewe eyits'ò weghò edàgòht'e weghò gots'ìde hò, eyì wegodi hazhò elexè whela t'à, NWT dणे sòlì yati nàtsole adade. Mòla Yati NWT k'e nàde sù gɣlò nìle neèt'à, gɣyati ats'ò wek'e eghàlahòda zò ha sù gedi.

Ek'ètehgeèdò dù la k'e eghàlagìda dù hagedì, dù asì hazhò dek'etf'è hagìla dè, NWT k'e Dणे Sòlì Yati wek'ehodi ha hōnì:

- Kòta tɔat'e gixè edàgòt'e ghà edàani gits'àhodi gɣgha segogele ha.
- Ida wha gots'ò asì lò hazhò elexè whela t'à eyits'ò dणे kòta nàdè hazhò elets'agedì t'à weghàlada ha dīle.
- Government nàowo gùtò wet'a kòta dणे deyati t'àget'ì xìidi eyits'ò edàani deyati kaza wet'aget'ì eyits'ò edàani dणे egenda wexìidi hōt'e.
- Dù hahodi hò, dणे lò deyati k'è gogede ha gɣwò gedi
- Eyìile ts'ò dणे yati t'à gots'àdì ha dīle, sòqōmba t'à eyits'ò yati nàowo t'à, hanìkò, dणे kòta nàdè “dedì dekòta gixè edàgòt'e ghà, edàtl'ò deyati k'è gogede ha gɣwò gits'ò hòelì.”
- Wek'e nàowo hohlè kwe yati tɔat'e wexè edàgòt'e ahsjù wedè hohlè ha hōnì nìi hazhò wek'ahota ha. Dù nàowo sù wet'à ida hòowo dè ahsjù dणे deyati k'ezhò adade nìi gha wek'ahòta ha dīle.
- Yati hazhò ts'ò wet'àhot'ì, dù dzè k'e asì hazhò, gonèk'e eyits'ò edàani sòqōmba hohlè goxè ladi at'ì hōt'e. Dù hazhò wenì ts'ò goyati wet'ats'et'ìle dè, goyati nàtsole ade ha. NWT k'e dणे hazhò gɣghò nànegidè. Yati edàatlò wet'àhot'ì sù wet'aza hōt'e.

- Njhtf'èkò wet'à goyatı wek'ets'ezhò ade ha sù wet'aza họt'e neèt'à akwelò wexè hòewı ha. Goyatı wet'ànàhot'ı ha wets'ehdza ha dè, ası hazhò kaza hoghàgetò dè nezıa. Gots'ò njhtf'è hazhò ats'ò ets'itf'è gedı eyıt'à döne hoghàgets'ehtò dè deyatı k'è njhtf'è gıgha ts'atà whela zò t'à.
- Yatı wet'ànàts'et'ı ha dè, dı nàowo hazhò weghàlats'èda zò t'à, akìhò:
  - Government döne edàtlò edàdı ghà nàowo yagehtsı eyıt'à yatı nàowo eyıts'ò njhtf'è nàowo wenı wegaht'ı eyıts'ò edàani sòmba gıts'ò at'ı wegaht'ı.
  - Canada k'èzhì döne dọxàkò nàgıde sı wet'à gıyatı gıghò wedè holı, eyıt'à sı gıkè gıyatı k'egezhòle. Eyıt'à dı dzè döne lò deyatı k'egezhòle, deyatı k'egezhò ade ha gıgha wıdile.
  - Goyatı wek'ehòdı ha dè, kòta döne nàde edàgıwò sù wet'aza.

Döne hazhò kòta nàde yatı gha nàdadedò eyıts'ò döne dı hanı la k'ezhòdò yalı sı ası weghò nànegıde sù gogha wet'aza họt'e. Dıhdè yatı ts'òhk'e edàani goxè hoòò sı sù weghò hòejı wegogıhòò. GNWT Yatı Kaza Nàowo Gha ası dek'etf'ı ha whelale eyıxè sı, edàani kòta deyatı wet'ànàget'ı ha gots'agedı ha nàowo gıtòle.

Yati Nɔde Whela

2009 xok'e NWT k'e Yati Kaɔa Nàowo gha 25th xo dzɛdee hohlè haɔle. Ek'ètehgeèdɔ yati wegodi wegogihɔ weghɔ dzɛdee hohlè hadi gedi.

Yati Kaɔa Gha Nàowo holɔ ts'ɔ edàani nɔhtl'è segihwhɔ eyits'ɔ eɛk'etl'i haɔle sɔ gɔgha dezhi laàja. Iɔ 2003 dɔ nàowo ladi adle ts'ɔ wek'e eghàlagɔdale wegogihɔ.

Weghà eghàlahòda nàowo gɔtɔle eyits'ɔ edàani asɔ ek'etl'i ha nàowo gɔtɔle eyit'à government ginɔhtl'èkɔ wetɔat'e edàani dɔne gɔgha etaahɔ ha eyits'ɔ edàani dɔne gɔts'adi ha gɔk'ezhɔle. Kɔta ts'ɔ dɔne edàani government gɔts'adi ha eyits'ɔ edɔ ts'ɔ geèke ha gɔk'ezhɔle. Government gɔts'ɔ nɔhtl'èkɔ tɔat'e edàani hazhɔ eɛts'agedi t'à dɔne ts'agedi gha gɔk'ezhɔle eyits'ɔ edàani kɔta dɔne nàde ts'agedi ha gɔk'ezhɔle.

2003 dɔ nàowo nɔhtl'è akweɔ whehchi ladi adla hò, iɔ dɔ asɔ hatɔ wek'e eghàlahòda gedi t'à weghɔ godi gehtsɔ. Hanikò, dɔne dɔ hanɔ la k'e eghàlagɔde weghɔ dadagedi.

Ek'ètehgeèdɔ kɔta k'egèadè hò, kɔta dɔne lɔ nàde dɔ hagedi, Mòla Yati lanɔ gots'agedile gedi. Dɔne sɔlɔ lɔ dɔ hagedi, gonèk'e edàgɔt'e ghà gots'àhodile gedi eyits'ɔ NWT dɔne sɔlɔ dega government gɔlɔ adade neèt'à eyɔ nàowo sɔ gɔghɔ nànegɔdele. Eyits'ɔ ahsɔ government hazhɔ ts'ɔ dɔne eɛxèt'e gots'ɔ eghàlada ha dilè nɔ gedi t'à weghɔ dagegehke.

Dɔne lɔ dɔ hagɔwɔ, dɔ dzɛ nehɔwɔ goyati nàtsòle adade hanikò, Mòla Yati deyati nàke k'è hoghàgetɔ sɔ nezɔ dɔ gedi, eyit'à eɛxèt'e dɔne sɔlɔ yati ts'ɔ eghàlagɔdele t'à nàowo t'à eɛxèt'e gots'ɔ eghàlagɔdele gedi. Dɔne Sɔlɔ Yati gha nɔndè government akɔ gogede gɔwɔ eyits'ɔ dɔne sɔlɔ yati weghɔ dagegehke hò, akɔ yagogɔde hodi, ayɔ ts'ɔ k'ats'ede nàowo wenàetale.

Yati Kaɔa hazhɔ wek'ejɔ adle ha dè, sɔ nàtsò ha dilè. Hanikò, akɔ yati wet'à dɔne ts'ɔ gots'ede ha eyits'ɔ yati t'à dɔne ts'ats'edi ha dè, sɔ degàle. Ek'ètehgeèdɔ nɔdè ts'ɔ dɔ hagedi yati wek'ehodi, wek'e eghàlahòda ha eyits'ɔ deèɔ nezɔ adle ha dè government dɔ la ts'òdàedi wenàeta ha. Dɔne sɔlɔ yati nàowo eyits'ɔ weghà eghàlahòda nàowo k'e gogede hò wet'àget'ɔlè dè hanɔle dè wegħa sɔɔmba while dè goyati wegħa nàdats'ehde ha wɔdɔle.

Dɔ hagɔwɔ ɔlè, NWT k'e gha yati nàowo hòlɔ dè Kwet'ɔ yati eyits'ɔ Mòla yati eɛxèt'e nàtsò ha gɔwɔ ɔlè. NWT gha nàowo hazhɔ lanɔ nàtsò, gogħa nàowo nàeta eyits'ɔ gogħa ts'atà wheɔ t'à gots'adi ha hɔnɔ gɔwɔ ɔlè hanikò weghɔ dezhi lajà.

Dii nàowo NWT k'e dɔne sɔlɔ yati gha nàetà hɔt'e, hanikò, edàani gogha nàowo nàetà eyits'ɔ edàani wet'ats'et'ɔ ha nàsole. Government eyits'ɔ dɔne deyati k'è wets'awodi nɔwɔ sɔi wegodi deghà whelale. Eyii weghɔ hayaɔtɔ sɔi Yati Kaɔa nɔhtɔ'è 8 eyits'ɔ 11 dek'etɔ'è hɔt'e. Dii nàowo weghà edàani nàow t'à dɔne ts'adɔ ha sɔi deke'tɔ'è, dii weghà dɔne yati k'è dɔne gɔgha etaati ha dɔle.

Dii hanɔ gha nàowo wet'à deeghà nàowo wek'ejɔ ha hoolɔle t'à Ek'ètehgeèdɔ hagɔwɔ, dii nàowo gogha nezɔ etfele t'à, dɔne sɔlɔ yati t'à dɔne deghà gɔts'adɔle.

Akweɔ yati wheɔɔ sɔi, dii hanɔ dek'etɔ'è kɔta yagola deyati k'ehodi ha eyits'ɔ deèɔɔ deyati wet'aget'ɔ ha dek'etɔ'è. Amii see dii la wets'ɔhoelɔ nee deghà wek'ejɔle, kɔta yagola ts'ɔhk'e, Ek'ètehgeèdɔ ts'ɔhk'e eyits'ɔ government ts'ɔhk'e.

Edàanighɔ Dɔne Sɔlɔ Yati Wet'anàhot'ɔ ha dɔne dehkw'e eyits'ɔ Yati Kaɔa gha dɔne dehkw'e sɔi hoelɔ ɔlè sɔi wet'à dɔne kɔta nàde eyits'ɔ government edàani yati lada negɔza ha hoelɔ ɔlè. Wet'à kɔta edàani government yati gha nàowo gehtsɔ eyits'ɔ yati gha segogehɔ gots'agedɔ ha hɔt'e ɔlè. Eyii hanɔ la k'egezhɔdee gɔlɔ neèt'à deyati gha gogede ha hɔt'e ɔlè eyixè ayii la gɔgha wet'aza gedɔ t'à akweɔ wheɔɔ agele ha ɔlè. Hanikò, dii nàowo ghà gɔts'adɔ haɔle haniiò hahojale. Dɔne hazɔ dii hagedɔ, dii nàowo edàani atɔ'è sɔi ladɔ adle ha gɔwo.

Yati Kaɔa Gha K'àowodee dii nàowo ts'ɔ k'àowo hɔt'e eyits'ɔ dɔne sɔlɔ yati gha edàani hoèɔɔ dii t'à yits'ɔ k'àowo eyits'ɔ weghà eghàlahòda nàowo t'ala dɔne sɔlɔ yati sɔi ts'ɔ k'àowo. Dii Yati Kaɔa gha k'àowodee elɔ sɔi, ɔda wha gots'ɔ dɔne sɔlɔ yati gha segɔlale, SCROLA ɔdɔ edàgedɔ ɔlè sɔi, ɔla wek'è eghàlagɔdale. Akweɔ nɔhtɔ'è holɔ hò, dii la weghɔ hayaɔtɔle t'à edàani weghàlada ha wek'ejɔle, eyit'à wet'à ɔda geède ha dii.

Ek'ètehgeèdɔ dii hagedɔ, Yati Kaɔa ts'ɔhk'e nɔhtɔ'èkɔ eyits'ɔ ɔhdaà nɔhtɔ'èkɔdee aget'ɔ sɔi wegodi netɔ xè ats'ɔ weghɔ hayati gedɔ. Dii hanɔ, chekoa nechàlea nɔhtɔ'èkɔ aget'ɔ, edàani chekoa deyati hoghàgets'ehɔ gha nɔhtɔ'è hohè eyits'ɔ chekoa hahtɔ hoghàgetɔ nàowo ts'ɔhk'e gixè nezɔ hoɔɔ ajà. Mòla Yati ts'ɔhk'e dè, Hatɔ'odee Mɔala yati k'è hoghàgetɔ ha nɔhtɔ'èkɔ wegoè wedàhatɔ eyits'ɔ Edzanèk'e Mòla Yati k'è zɔ hoghàgetɔ ha nɔhtɔ'èkɔ edlatɔ wedahato.

Ek'ètehgeèdɔ nɔhtɔ'èkɔ ts'ɔhk'e yati hoghàgetɔ hatɔ holɔ gɔgha nezɔ hò, amii see mahsɔ wets'edidɔ ha, Nɔhtɔ'èkɔ gha K'àodee hanile dè Yati Kaɔa Gha K'àowodee elɔ sɔi wets'ɔ hoelɔ nii. Ek'ètehgeèdɔ Yati Kaɔa Gha k'àowo nɔle gedɔ eyits'ɔ government ginɔhtɔ'èkɔ sɔi ts'ɔ k'àowo nɔle gedɔ, nàowo weghà eghàlahoda gha yits'ɔ k'àowo nɔle gedɔ.

2003 dɩ nàowo nɔde ɩadɩ adla hò, Yati Kara gha k'àowodee elɩ sɩ dɩ la wetɩ'a whezɔ ɩlè, hanikò Dɔne Sɔɩ Yati Kara Gha k'àowodee tɩ'a whezɔ agɩla. Mòla Yati gha gɩnàowo gha sɔmɩba whela agɩla eyɩ wɛzɔ asɩ wek'e eghàlagɩdale. SCROLA edàani yati negɩzɔ ɩlè sɩ, edàani yati weghɔ nàdats'ehde ha gedɩ t'à weghɔ nàowo gehtsɩ ɩlè sɩ hagɩlale.

Ek'ètehgeèdɔ dɩ hanɩ yati nɔde negɩzɔ, edàani Yati Kara gha k'e gehkw'e eyits'ɔ Dɔne Sɔɩ Yati wet'ànàhot'ɩ ha la k'e gehkw'e dɩ hanɩ eghàlagɩda:

- Yati Kara gha dɔne dehkw'e eyits'ɔ Dɔne Sɔɩ Yati Wet'ànàhot'ɩ ha gehkw'e sɩ delà deghà k'e eghàlagɩde ha dɔne gɩts'adɩ gohɩɩle xè wet'à eghàlagɩde ha sɔmɩba deghà gɩts'ɔle.
- Nàke xoo ts'ò la k'e gehkw'e sɩ deghàle.
- Edàani dɔne la k'e gehkw'e gɩchɩ sɩ ɩadɩ adle de nezɩa, amɩ see dɔne dɩ la gha nezɩ ha hɔnɩ gedɩ t'à dɔ netɩɔ gɔzɔ dagogehke dè nezɩa.
- La nàke dɔne dehkw'e sɩ, Yati Kara nàowo weghògeda xè ahsɩ deghà dɔne gha nezɩ nɩ gedɩ t'à gɩk'ata ha dɩle. Dɔne ɩɔ dɩ nàowo weghɔ dagehke amɩ wela hɔt'e nee dɔne la nàke k'eghkw'e gɩla hanɩle dè Edzanèk'e Yati Kara gha k'àowo elɩ wets'ò hòelɩ nɩ.
- Dɩ nàowo la nàke k'e gehkw'e sɩ gɩgha weghà eghàlahòda nàowo gɩgha holɩle, deghà wek'ejɔle t'à la nàke k'e eghàlagɩde ayɩ edàatɩ k'e eghàlagɩde haɩle sɩ hagogjale.
- La nàke k'e gehkw'e sɩ, Yati Kara Gɩnɩhtɩ'èkò t'a gots'agedɩ ha hɔt'e eyixè Nɩhtɩ'èkò gha k'àowodee sɩ ts'adɩ hɔt'e, eyit'à ahsɩ dedɩ whacho nànegɩde t'à eghàlagɩde ha esanɩle nɩ. Eyɩ nɩhtɩ'èkò government gha eghàlada hɔt'e ahsɩ dɩ la nàke k'e gehkw'e sɩ, dɩ nàowo ghageda xè wexòdegɩhdɩ ha hɔt'e ɩlè, eyit'à ahsɩ dɩ nàowo edàani etɩe haɩle sɩ deghà wexogɩhdɩ ha dɩle nɩ.
- Kòta yagola sɩ amɩ gɩgha dɩ la k'e wheda nee sɩ gɩk'ezhɔle. Ayɩ h la k'e gehkw'e gɩk'ezhɔle eyits'ɔ Nɩhtɩ'èkò gha k'àowodee ts'ò yati negɩza nɩndè yati edàwhɩt'ɩ gɩk'ezhɔle. Edàani la nàke elets'ò gogede, deyati ɩadɩ sɩ gohɩ eyits'ɔ amɩ la k'e negògele sɩ ɩadɩ hɔt'e neèt'à wegodɩ deghà wek'ejɔle.
- Mòla Yati ts'qhk'e Yati Kara k'e gehkw'e ɩlè, hanikò gɩzi nàgɩchɩ, dedɩ ayɩ edàatɩ gɩghɔ nànegɩde deghà wek'e hayatɩle gedɩ t'à gɩzi nàgɩchɩ, Dɔne Sɔɩ wedɔ hohfèch'à zɔ gha nàdagehde gɩgha nezɩle t'à gɩzi nàgɩchɩ. Dɩhdɔ Edzanèk'e Kwet'ɩ yati t'a sɩ nàtso neèt'à, eyɩ yati gha dɔne dɩ la k'e whedale.

Eyit'à, Ek'ètehgeèdɔ dɔ hagiwɔ, nàowo hazhɔ weghàts'ɔda t'à, dɔne la nàke k'egehkw'e deghà dela k'e eghàlagɔdale. Edàani yati achɔ wet'ànats'et'ɔ gha nàdagehdedɔ gehkw'e ayi edaatɔ hagele ha gɔwɔ ɔlè sɔ k'e eghàlagɔdale. Yati Kaɔa k'e gehkw'edɔ dɔ nàowo wek'èagɔt'e xè elexè niit'ɔ ha gɔts'ɔ hòelɔ nɔle.

Yati Kaɔa gha la k'e wheda sɔ, dɔne hazhɔ gɔyati wexòedi, ehkw'ɔ dɔne wets'ɔ eghàlahoda eyits'ɔ dɔne ts'ɔlɔ t'à hoti gots'ɔ eghàlahoda ha yixòedi ha wela hɔt'e, government sɔ dɔ nàowo yixòedi xè, dɔne dɔ nàowo yik'è eghàladale dè yidànaɔta gohɔ dè dɔne gha yik'ata ha wets'ɔ hòelɔ eyits'ɔ dɔne t'ala dedɔ whacho asɔ yidànaɔta ha nɔwɔ dè eyi dɔne ts'adɔ ha.

Ek'ètehgeèdɔ kɔta k'egèadè hò, amɔ Yati Kaɔa gha k'àowo elɔ nee sɔ gɔk'ezhɔle gedɔ. Dɔne mɔhdaà dɔ hagedɔ, Edzanèk'e Yati Kaɔa gha k'àowo gohɔ gɔk'ezhɔle eyits'ɔ amɔ wekwe la k'eɔnda gɔk'ezhɔle eyixè ayi wela hɔt'e nee gɔk'ezhɔle.

Ek'etehtsɔdɔ dɔne asɔ k'ezhɔdee yagɔlɔ ts'ɔ gogede hò, Yati Kaɔa gha k'àowo elɔ sɔ dɔ asɔ yɔghɔ nàniwo t'à yik'e hayaɔti, xoo tɔat'e wenjhtf'èkɔ ts'ɔ njhtf'è yeèt'è t'à wek'e eghàlahoda dɔ t'à nàowo yehtsɔ sɔ, wek'èagɔt'ele dɔ. Eyit'à Yati Kaɔa gha k'àowo wela ɔadɔ adla dè nezɔ dɔ.

Yati Kaɔa gha k'àowo elɔ sɔ dɔne gha asɔ yidànaɔta nɔndè dɔ nàowodee njhtf'è 22 yit'aɔt'ɔle Ek'ètehgeèdɔ wegògɔɔ. Eyit'à Ek'ehtsodɔ dɔ hagedɔ, wela ɔadɔ adle haàle gedɔ. Nàowo deghà yit'at'ɔ dè, dɔne gha nezɔ asɔ yidànaɔta ha honɔ gɔhdɔ.

Yati Kaɔa gha k'àowo elɔ sɔ dɔne gha asɔ yidànaɔta eyixè dɔ nàowo yixòedi t'à dela k'e deghà yik'e eghàlada haàdɔ Ek'ètehgeèdɔ gɔk'ezhɔ nee. Hanikò, nàowo nàtsòle ts'ɔɔ agòt'e nɔle eyits'ɔ Yati Kaɔa wenjhtf'èkɔ gha nàdàwhole ts'ɔɔ agòt'e nɔle eyits'ɔ Edzanèk'e dɔne sɔlɔ kɔta yagola ts'ɔ gogedele ts'ɔɔ nɔle.

Canada k'ezhɔ dɔ hanɔ nàowo gohɔ sɔ ahsɔ nàowo elexèt'e ni gha gɔghaɔda. New Brunswick (Canada gha yati nàke t'àget'ɔ), Nunavut, Edzanèk'e eyits'ɔ Canada sɔ Yati Kaɔa gha k'àowo gɔts'ɔ. Eyɔ weèrɔ ts'ɔ Njhtf'èkɔ gha K'àowodee elɔ hanɔle dè Yati gha k'àowo dɔ wela hɔt'e eyit'à dɔne t'ala asɔ yɔghɔ nàniwo dè hanɔle dè dɔne nàowo ghà eghàladale dè gɔk'e eghàlada.

Dii yati hazhò nàgehtsi sù weghà dii hanì wek'e eghàlahòda dè nezja gedì t'à yati negìzò.

Yati Nets'ira

Weghà eghàlats'èda nàowo weghà Ek'ètehgeèdò dii nàowo ìadì agìla. Ayù wegogìzò ghà Ek'ètehgeèdò asù hazhò wedànetgetò ghà, dii hanì yati negìza ha gìwò a new “Official Languages Services Act” with a focus on service delivery, and

- Yati Kaza Gha Nàowo hohlè xè dōne ts'agedì ha, eyits'ò
- Dōne sòlì yati wexòdedì ha yati hohlè ha wek'èhodi xè achì wet'ànàts'et'ì ha yati nùt'à ha.

Ek'ètehgeèdò dii yati negìza sù, edàicho gik'ezhò hōt'e eyits'ò edlāwha ts'ò wek'e eghàlahoda ha gik'ezhò hōt'e. Akwelò, ìda edàani goxè hòzòa xodi t'à weggha segots'ele ha eyixè wets'ò sòmba k'ehowì ha gedì t'à dexè segogele ha.

Ek'ètehgeèdò government gha ìda gogha segogele ha gìwòle ìlè eyits'ò edàani asù edek'ets'ele ha gìwòle ìlè. Ayù akwelò wek'e eghàlada ts'edi t'à weggha la ts'ehtsi. Dii hanì eghàlahoda ha nindè amù see dii la k'e eghàlagide ha hōnì gedì t'à segele ha. Ek'ètehgeèdò dii hagìwò, government dii la k'e eghàlagide ha nindè, nezì hòt'ò wek'e eghàlageda ha gìwo.

Ek'ètehgeèdò dii hagìwò, kòta yagola ayù t'a whalèa ts'ò la akwelò sù wet'ara gedì t'à wek'e eghàlagide ha eyits'ò Yati Kaza nàowo t'a wets'òhòzale sù akwelò wek'e eghàlahoda ha. Njhtf'è dii hanì dek'et'è “asù elendagele gha hòzò”, ayù t'a akwelò wegehda ha yati hōt'e.

Yati Kaza gha nàowo hohlè ha dè, dii asù wexè whela ha

1. Yati Kaza Nàowo achì ìadì adle ha, federal government wenàowo goneè xèt'e nìle, goneè goxè edàgòt'e sù gik'ezhò nìle eyits'ò goneè k'e edàani dōne deggha nàdagehde elèxèt'e nìle.
2. Federal government gìghò nàdàts'ehdè t'à goxì GNWT whachò Yati Kaza nàowo gots'ò elì ha hohlè ha wets'ehdzà ha, goneè gha nàowo hohlè ha.

3. GNWT gha edàani deèzò nezì dɔne deyati t'à gits'adi gha holì dè nezì eyits'ò wet'à NWT k'e dɔne sɔhì yati wedɛ hohlè ch'à gha segogele ha.
4. Dɔne Sɔhì Yati eyits'ò Mòla Yati efak'a fadi hɔt'e neèt'à wek'ejɔ adle ha, Canada k'ezhì edàani yati wenàowo t'à dɔne xòedi, dɔne lɔ fadi yagòede ghà eyits'ò asì gìgha ts'atà whela ghà (sɔq̄mba nàowo ts'ghk'e, dɔne edàatlɔ dɔ hani la k'e eghàlada, dɔne sɔhy yati gha nàedik'ezhɔ elì t'à eyits'ò dɔ hani la k'e eghàlagide ha dɔne la k'e hoghàwetɔ)
5. Dɔne Sɔhì Yati eyits'ò Mòla Yati efak'a Edzanèk'e gha nàowodee gha nàetà adle ha eyixè dɔsɔniyàetidɔ nàowo k'è eyits'ò Ek'ètehgeèdɔ nàowo k'è nàetà ha wek'ejɔ adle ha.
6. Government edàani dɔne sɔhì yati t'à dɔne ts'ò gogede eyits'ò edàani dɔne deyati t'à gits'adi jlè sɔ, jla zàjì ha, dɔ nàowo wexòedi ghà:
  - 6.1. Kòta yagola dedì ayì gìgha wet'aza weghàgeda ghà eyits'ò government dɔne edàatlɔ gìgha eghàlaede gha eyits'ò asì edàatlɔ gìgha ts'atà whela ghà hani dɔne gits'adi ha.
  - 6.2. Government dɔne edàatlɔ gìgha eghàlaede ghà jda wha gots'ò yati k'e eghàlagide ha dega segogele ha (yati tɔat'e gha edàani wek'e eghàlahoda) wek'ejɔ zàzì xè ayì akwelò gìgha wet'aza hagedì ha.
  - 6.3. Kòta yagola edì see dɔne sɔhì yati gohlì sɔ akɔ yati gohlì gha nàetà ha (Nunavut ginàowo lanì s.3(3) eyits'ò Manitoba lanì Mòla Yati k'è gìgha la whezɔ xè nàowo weghà eghàlahoda ghà yati hohlè ha. Dɔ hani).

Gineè (naxiyati wjzi) gha nàetà ha, GNWT naxineè hɔt'e gha nàegihita ha, akɔ dɔne sɔhì yati t'à goaahde ts'jzɔ naxineè hɔt'e gha nàetà, njhtl'èkò dɔne sɔhì yati edàatlɔ wet'aget'j ghà, dɔne nàowo ts'ghk'e, dɔne kòta nàde dexè segogehzì ghà, weèzò ts'ò.

Edì see dɔne sɔhì yati neè gohlì wek'ejɔ adle ha, wegodi hazhɔ nàtsì ha eyits'ò kòta yagola gixè edàani gixè yati fadi at'j ghà eyits'ò dɔ dzɛ edàani goxè hoozò ghà eyits'ò edàani kòɛde edàani dɔne nàde ghà hazhɔ hɔt'ì nàetà ha.

- 6.4. Mòla Yati gha goòrò adle ha, dɔ lanì, “kòta gɔk'ejɔ àzì...government ghà...Mòla goòt'ɔ edàatɔ kòta nàdè ghà, Mòla yati t'à nɔhtl'èkò hoghàgetɔ, gɔnàowo ghà, kòta dɔne etexè eghàlagidedɔ yagɔlɔ, weèrò ts'ò.”¹
7. Yati Kara gha nɔhtl'èkò hohlè xè K'àodè gɔxè wheɔɔ adlà dè nezɔ, dedɔ t'a yati nàowo ts'ò k'agede neèt'à eyixè sɔ government hazhɔ gɔnɔhtl'èkò gha yati gehɔɔ ha ðile. Dɔ hanì wheɔɔ dè, wet'à edàani dɔne yati t'à gɔts'adi ɔlè sɔ deèrò nezɔ ade ha xè yati nàowo weghà eghàlagide ade ha, eyits'ò kòta dɔne nàde sɔ deèrò nezɔ gɔxè gots'ede ade ha eyixè nezɔ gɔxè eghàlats'ide ade ha. K'àowodeet'ò wheda elɔ sɔ t'a la hazhɔ ts'ò k'àowo ade ha.
8. Yati Kara nàowo government gɔtɔ' a nɔhtl'èkò gohlɔ ajà dè wegha asɔ hazhɔ ts'atà whela adle ha, dɔ hanì wets'adi ha xè deèrò nàtso adle ha:
- 8.1. Government edàani dɔne sɔhlɔ yati eyits'ò Mòla Yati t'à dɔne ts'agedi ha. Kòta dɔne nàdè gots'ò gogede ghà ayɔ t'a gɔgha akweɔ wet'ara weghɔ dagehke ha eyits'ò government dɔne edàatɔ gɔtɔ' a eghàlagide ghà eyits'ò asɔ edàatɔ gɔts'ò ghà (dɔ wegodi deèrò nahwhɔ dè K'àowodee dɔ la ts'ò k'aowo ts'ò gahde eyits'ò edàani dɔ la wek'e eghàlagide ha wegodi dek'etɔ'è weghàda ha ðile)
- 8.2. Government ɔda wha gots'ò edàani eghàlagide ha sɔ, dɔne edàatɔ gɔtɔ' a eghàlagide ghà dexè segogele ha (yati tɔat'e gɔxè segogele ha) kòta yagola ayɔ t'a gɔgha wet'ara gedɔ t'à kòta hagedɔ ha
- 8.3. Dɔne Sɔhlɔ yati wenàowo t'ala ts'ohk'e t'à dɔne ts'adi
- 8.4. Mòla Yati wenàowo t'ala ts'ohk'e t'à dɔne ts'adi
- 8.5. Kòta ts'ò Dɔne Sɔhlɔ yati eyits'ò Mòla yati nàowo ghɔ gogede ha gɔwɔ dè wek'e hayagehtɔ ha ðile
- 8.6. Government gɔnɔhtl'èkò edàani Dɔne Sɔhlɔ yati gha eyits'ò Mòla yati gha dɔne gɔgha segogehɔ eyits'ò edàani dɔne ts'agedi gɔxòdedɔ ha
- 8.7. Kòta dɔne nàde gɔxè gots'ede, kòta dɔne xè eghàlagide xè kòta k'ade yalɔ sɔ xè gogede ha eyits'ò Mòla kòta eghàlagide sɔ xè gogede

---

¹ La gha dɔ ts'atà wheda nàow Manitoba ts'ò adle hɔt'e

8.8. Canada xè sòmba nàowo t'à ełek'èats'jwɔ nàowo hohlè ha

8.9. Mòla Yati ts'qhk'e gikòta ts'ɔ sòmba nàowo t'à gits'ahodi ha

9. Dɔne Sɔlɔ yati ts'ò ehkw'ı gits'ò eghàlahoda ha nindè gıyati edàani wexòedi dè nezja gedi t'à wek'agehta ha, achı dɔne sɔlɔ yati wet'ànahot'ı ha eyits'ɔ dı dzɛ nehòewo goxè edàgòt'e ghà eyı akwełò seèdle zɔ t'à ha.

Dɔne Sɔlɔ yati wexòedi kwe dı ası hatlɔ akwełò weghò nànegide zɔ t'à ha

10. Ats'ɔ dɔne sɔlɔ yati wedɛ hohlè ch'à weghɔ hayats'ehti ha, wexòedi ha eyits'ɔ achı wet'ànàts'et'ı nàowo wek'ejɔ adle ha

11. Government dı hanı **Dɔne Sɔlɔ Yati xòedi ha** dı weghà:

11.1. NWT k'e Yati Kaza ładı lɔ gohlı neèt'à eyı weghɔ nànets'ide t'à dɔne edàatłɔ deyati k'è gode, dɔne edàatłɔ dı hanı la k'e eghàlaedè, yati weghɔ hòejı nıı, wexòedi ha, wek'ehòedi ha, achı wet'ànahòet'ı eyits'ɔ dı dzɛ goxè edàgòt'e ghà ładı adle ha

11.2. Ası wet'à eghàlahoda lıı ıda wha gots'ò yati wet'ànat'ıa dexè segots'ele ha (10 - 20 xoo ts'ò) kòta tɔat'e goxè ayı t'a gıgha akwełò wet'aza gedi t'à gık'e eghàlada ha, wexòedi ts'qhk'e, achı wet'ànahòet'ı, wek'ehòedi ts'qhk'e eyits'ɔ dı dzɛ goxè goyati nàowo ts'qhk'e edàagòt'e ghà hanı goxè segogele ha. Dı goxè segogele ha sıı edàani wek'àdeta ha, sıyɔewa wexòedi eyits'ɔ edàani wek'agehta nàowo. Wek'ahòeta dè amı wela hɔt'e nee sıı hahode ha, government hanıle dè kòta yagola gıla hɔt'e

11.3. Xoo tɔat'e ayı wek'e eghàlageda ha ıda wha gots'ò government, wegha eghàlagidedɔ yagıı eyits'ɔ kòta dɔne sɔlɔ nàde ayı edàatłɔ wek'e eghàlageda ha gedi ıle sıı hazhɔ dek'etl'è, edàwha gots'ò wek'e eghàlada ha eyits'ɔ ayı hazhɔ edàatłɔ wek'e eghàlageda ha gedi ıle sıı dek'etl'è

11.4. Dii hanì hohfè ha **dɔne Sɔɔ Yati gha k'àode**² dii la hohfè ts'ò k'agede ha, kòta yagola xè eghàlagide eyixè dii la k'e nezì eghàlagide ha gigha asii deghà whela ha eyits'ò la ts'ò k'agede t'à la k'e eghàlagide ha eyits'ò kòta yagola ts'ò dɔne la k'e hoghàgetò ha gots'àgedi ha

12. Xoo tɔtɔ'e Ek'ètehgeèdɔ Yati Kara eyits'ò Dɔne Sɔɔ yati wek'ehòdedi wegodi njhtf'è hohfè dè 180 dze k'ezhì njhtf'è ts'ò nàgogede ha nàowo hohfè ha

Dɔne Sɔɔ Yati ts'ò k'agede eyits'ò Dɔne Sɔɔ yati gha la k'e gehkw'e

13. **Dɔne Sɔɔ Yati gha k'àode** yagìlì sɔɔ, ìda wha gots'ò yati k'e eghàlagide ha eyits'ò la edek'egele ha, achì wet'ànàts'et'ì ha segots'ele, xoo tɔtɔ'e edàani yati k'e eghàlats'eda ha dexè segots'ele eyits'ò kòta dɔne yati k'e eghàlagide gixè eghàlats'ède xè asii wet'à eghàlats'eda deghà whela ha eyits'ò asii ts'ò k'agede adle ha, eyits'ò ats'ò kòta ts'agedi xè dɔne sɔɔ yati k'e eghàlagide gha gits'adi ha eyits'ò dɔne kòta eghàlagide gixè segogele ha.

13.1. **Dɔne Sɔɔ Yati gha k'àode** kòta gots'ò gogede ha gits'ò hòelì (edàatìq eht'àa gots'ò gogede ha segogele ha)

13.2. **Dɔne Sɔɔ Yati gha k'àode** kòta yagola wet'à deyati k'e eghàlagide ha sòqmba nàowo ts'ohk'e gixè segogele ha

13.3. **Dɔne Sɔɔ Yati gha k'àode** yagìlì **Dɔne Sɔɔ Yati Ts'àdagedi gha Gehkw'e** xè nezì eghàlagide ha eyixè sɔɔ yati gìt'ò a dè wek'è eghàlagide ha (ìzhì weghàìda)

13.4. GNWT ts'ò dɔne sɔɔ yati gha k'àode sɔɔ **Dɔne Sɔɔ Yati Kò** (ìzhì weghàìda) xè eghàlagide xè ats'ò nezì gixè eghàlagide hohfè ha

14. Dɔne Sɔɔ Yati Gha K'àode Dɔne Sɔɔ yati ts'àdagedi gha gehkw'e xè, eyii dɔne dehkw'e sɔɔ deyati gha dii la k'e gehkw'e ha. Dii **Dɔne Sɔɔ Yati Ts'àdagedi gha Gehkw'e** sɔɔ edàani kòta xè eghàlagide ha gigha yati whe?ò neèt'à kòta yagola deyati gha ayii weghò nànegide wek'e hayati ade ha eyixè sɔɔ giyati weghò gogede ha.

---

² Akìhò: Hotenda Yati gha K'àode, Hotenda Yati Wexòdedi nàowo t'è hòlì hanìle dè Maori Yati Gha K'àowo, Maori Yati Gha Nàowodee t'è hòlì New Zealand

- 14.1. Yati Kara Gha Gehkw'e eyits'ḡ Dḡne Sḡlḡ Yati Wet'ànàts'et'ḡ gha gehkw'e ḡlè sḡ dḡ **Dḡne Sḡlḡ Yati Ts'àdagedi gha Gehkw'e** ḡitl'àhḡḡ la k'e nèḡide ha.
- 14.2. Gila, ahsḡḡ la deghà ḡìḡhàlada ha ðile nḡ, ḡegehdì eyits'ḡ edàani dḡne xè gogede dḡ hazhḡ gha weghà eghàlats'èda nàowo ḡìḡha hohḡè t'à weghà eghàlagidea
- 14.3. **Dḡne Sḡlḡ Yati Gha K'àode** yagḡḡ sḡ ayḡḡ gila nee sḡ weghà eghàlahoda nàowo ḡhà eghàlagide ha
- 14.4. **Dḡne Sḡlḡ Yati Ts'àdagedi gha Gehkw'e** sḡ hazhḡ dḡne sḡlḡ ḡìḡḡta ḡots'ḡ dḡne ḡìḡ'e dehkw'e ha
- 14.5. Dḡ dḡne la k'e dehkw'e sḡ ḡda wha ḡots'ḡ yati achḡ wet'ànàts'et'ḡ ha la wheḡḡ sḡ goxè ḡìḡ'e eghàlagide ha eyits'ḡ xoo ḡaḡt'e dexè segogehḡḡ sḡ goxè aget'ḡ ha
- 14.6. Dḡ dḡne la k'e eghàlagide ha sḡ ḡḡta ḡiyati achḡ wet'ànaget'ḡ la ts'ohk'e ayḡḡ ḡḡwḡ ḡhà government ḡìḡs'ḡ weghà eghàlahoda nàowo ḡhà ḡḡta ts'àgedi ha

Dḡne Sḡlḡ Yati Kḡ

Dḡne Sḡlḡ Yati gha K'àode eyits'ḡ Dḡne Sḡlḡ Yati Ts'àdagedi gha eḡak'a gehkw'e sḡ ḡda gogha segogehḡḡ xè weghà eghàlats'ide nàowo k'e sḡ eghàlagide ha, Dḡne Sḡlḡ Yati Kḡ t'a dḡne sḡlḡ yati la k'e eghàlagide ha eyits'ḡ ḡìḡḡta edàani yati wet'ànàget'ḡ ha sḡḡ hotl'o wek'e eghàlagide ha.

15. Government³ weèḡḡ ts'ḡ **Dḡne Sḡlḡ Yati Kḡ** yagola ts'àdagedi ha sḡḡmba nàowo ts'ḡhk'e eyits'ḡ ḡìḡsàhodì ts'ḡhk'e, dḡ sḡ wexè:

- 15.1. Asḡḡ tanì whela lanì eyits'ḡ wet'à deyatì k'egedi ha, yati achḡ wet'ànàts'et'ḡ ha, wexḡedi eyits'ḡ dḡ dzḡ goxè hoḡḡ nàowo (akìhò, yati gha nàedik'ezhḡ, ḡḡta yati k'e eghàlagide/dḡne la k'e hoghàgetḡ, la hazhḡ t'à eḡèts'àgedi⁴)

³ Akìhò: Yukon Yati Kḡ hanìle dè Victorian Dḡne Sḡlḡ xè eghàlagidedḡ (Victoria State, Australia)

⁴ Akìhò: Alaska ts'ḡ Njhtl'èkḡḡdee Fairbanks akḡ sḡ Yukon Yati Kḡ dḡne sḡlḡ nàowo hoghàgetḡ. Hanìle dè: Victoria(BC) ts'ḡ Njhtl'èkḡḡdee akḡ sḡ Dḡne Sḡlḡ Yati dḡne hoghàgetḡ

- 15.2. GNWT sòɔmba t' à kòta yagola gots' àdɩ t' à dɔne sɔɩ deyati gha nɔhtɩ' è gehtsɩ t' à kò ilè whela ha
- 15.3. Satsò asù hazhò nàdɩ hohlè t' à akò dɔne sɔɩ yati wegodɩ whela ha
- 15.4. Satsò asù hazhò nàdɩ wet' à ets' eètl' è hazhò satsò wet' à etle adle ha ɩwhà wek' e eghàlada ha
- 15.5. Dɔne etaati gɩɩ gha eyù nàowo hoghàgetò gha gixè segots' ehɩ (Akaitcho Government lanì etaati hoghàgetò gixè eghàlats' eda ha ðile)
- 15.6. Qhdaà deyati k' è hoghàgetò eyits' ɔ dzɛ tɔat' e goyati t' àts' et' ɩ gha nɔhtɩ' è hohlè sɩ, kòta eyileh deyati k' è agele t' à gɩt' àrat' ɩ ha ðile
- 15.7. kòta Asù mɔhdaà gehdzà ha ðile, la mɔhdaà sɩ ts' àdagedɩ
- 15.8. Kòta yagola ats' ɔ gixè eghàlagide ha eyits' ɔ **Dɔne Sɔɩ Yati Gha K' àode** sɩ gixè eghàlagide ha
- 15.9. Xoo tɔat' e **Dɔne Sɔɩ Yati Gha K' àode** ts' ɔ ayù k' e eghàlagida wegodɩ gehtsɩ ha

Godi: Du Yati kò gohlɩ hò hanì naxɩgha hohlè ha dahwhò dè haàle ha ðile. Du hanì kò hohlè kwe, kòta yagola eyits' ɔ kòta eghàlagidedɔ yagɩɩ dedɩ weghò edàgɩwò gets' edɩ t' à dageke ha.

Yati Kaɔa Gha K'àowo elj wela ladj adle ha

16. Yati Kaɔa gha kò hohlè ha dè Yati Kaɔa Gha K'àowo wela ts'iwɔle⁵ ade ha, kò wegoò hohlè ha sɩ dedj t'a government edàani dɔne weyati t'à dɔne ts'adi jlè sɩ, deèrò nàtso ade ha eyixè weghà eghàlats'eda nàowo sɩ weghà eghàlagide ha. Canada k'ezhì lanì Yati Kò hòlj dè, eyits'ò asɩ mɔhdaà ts'ò k'agede agets'jla dè government edàani eghàlagide dɔne mɔhdaà gɩts'ò ehkw'ì eghàlahodale dè, dedj dɔne gha segele ha dìle. Eyits'ò Dɔne Sɔlj Yati Gha K'àode t'a dɔne sɔlj yati gha nàowo holj sɩ ghà eghàlagide nìi gha hogihdi ha dìle.

17. Yati Kaɔa Gha Nàowodee t'f'a Yati Kaɔa Gha K'àowo jla la k'e wheda nindè wela welahòewi ts'ò Yati Kaɔa k'e eghàlagide kò goxè eghàlada ha, wet'à jla edàani eyi k'e eghàlahoda gik'ezhò ha ts'izò eyixè t'aani eghàlagide zaij ha ts'izò.

Yati Kaɔa Gha Eghàlagidedɔ eyits'ò Dɔne Sɔlj Yati Wexòedi gha K'àowodee

18. Amì see Yati Kaɔa Gha Eghàlagidedɔ eyits'ò Dɔne Sɔlj Yati Wexòedi gha K'àowodee elj gha la k'e newite ha sɩ, Yati Kaɔa Gha Eghàlagidedɔ la eyits'ò Dɔne Sɔlj Yati Gha k'àode la K'àowodee gixè whela adle ha hanì nindè ayi k'e eghàlagide nezj gixòedi ha eyixè yati gha weghà eghàlats'ide nàowo weghà eghàlagide nìi gha sɩ gixòedi ha eyits'ò dɔne sɔlj yati wexòedi gha yati nit'ò jlè sɩ wek'è eghàlada ts'ò hanì eghàlagide ha

19. Government wetah jda wha gots'ò dɔne sɔlj yati ts'agedi ha la whezò sɩ gha segogele ha eyits'ò dɔne sɔlj yati wexòedi ha K'àowodee wetf'a whezò sɩ wegha nàowo hohlè xè weghà eghàlahoda nàowo hohlè ha

20. Yati Kaɔa gha dɔne ts'adi gha jda edàani dɩ la ełek'egewa ha yati hohlè ha eyits'ò government wenjhtf'èkò xoo tɔat'e ahsj yati la k'e gik'è eghàlagida nìi gha ek'ahota ha

21. Jda gogha segogehzj ekijeh eyi la wets'ò sòmba edaatlò k'ehowì ha sɩ K'àowodee yihò njhtf'è yehtsj ha wet'à ayi edaatlò k'e eghàlagide ha gik'ezhò ha

22. Yati Kaɔa Ts'agedi gha eyits'ò Dɔne Sɔlj Yati Wexòedi gha la edek'egele ekijeh wets'ò sòmba edaatlò k'ehowì ha sɩ, dɔne gighada ha whela adle ha

---

⁵ Dɩ Canada k'ezhì kòta yagola Yati Kaɔa gha nàowo giitò, hanikò Yati Kaɔa Gha K'àowo gɩts'òle: PEI, NS, QUE, ON, SASK, MAN, AB, YK

23. Yati Kara gha Eghàlagidedɔ eyits'ɔ Dɔne Sɔhɔ Yati Gha K'àodee yagɔlɔ xoo tɔat'e edàani dela k'e eghàlagida wegodi, K'àowodee eyits'ɔ Dɔne Sɔhɔ Yati gha Kò gohɔ eyixè Dɔne Sɔhɔ Yati Wexòedi ha ts'ò yat negiza ha.

Kòta yagola giyati

24. Edàanighɔ dekòta deyati wek'egedi ha gɔwɔ, wet'ànaget'ɔ ha gɔwɔ, wek'exòedi ha gɔwɔ eyits'ɔ dɔ dzɛ nehoeo sɔi goxè asɔi ladɔ at'ɔ hot'e neèt'à ayɔi t'a gɔgha wet'aza gedi t'à weghɔ njhtf'è hohè ha

25. Government dɔi hanɔ yati k'e eghàlagide xè dɔne ts'àgedi ha, wet'àhot'ɔ, wek'ehòedi, wet'ànahot'ɔ eyits'ɔ dɔi dzɛ asɔi goxè ladɔ axòet'ɔ edàani weyati goghàza ha

26. Dɔne Sɔhɔ gikòta yagola gɔts'ɔ kòta tɔat'e eyits'ɔ dets'ò k'àodee yagɔlɔ xè ats'ɔ dzɛ tɔat'e lanɔ deyati t'àget'ɔ ha yati gehɔ dè nezɔa, hanɔ nɔndè ats'ɔ giyati achɔ wet'à aget'ɔ ade, dɔi la gɔts'ò hòelɔ

27. Yati Kò holɔ dè wet'à nezɔ gɔts'àdagedi xè ats'ɔ ek'ek'è njhtf'è hohè ch'à njhtf'è gehtsɔ tɔat'e dɔne ladɔ xè wet'àget'ɔ ha, wet'à sɔi dɔne la k'e hoghàgetɔ ade ha, la k'e sɔi nezɔ eghàlagide ade ha eyit'à yati eyits'ɔ kòta tɔat'e nezɔ elexè eghàlaede ade ha

28. Dɔne Sɔhɔ Yati Ts'àdagedi gha Gehkw'e sɔi kòta yagola dedɔ edàani government yati nàowo hohè ha gedi t'à gɔk'e gogede ha dɔle

29. Kòta yagola dɔi hanɔ giyati nàtso ade ha, Dɔne Sɔhɔ Yati gha K'àodee eyits'ɔ **Yati Kara Gha Eghàlagidedɔ** xè ats'ɔ gogede t'à edàgot'ɔ gɔ'ezhɔ ha

Weghɔ Nàxɔt'è

30. Canada xè NWT ts'ɔ Yati Kaza nàowo xè ɔwhà elexè segogele dè nezɔ
31. 16th Ek'ètehgeèdɔ ɔgehdì nàxɔt'e kwe, nàowo negɔra ha
32. 16th Ek'ètehgeèdɔ ɔgehdì nàxɔt'e kwe, Yati Kaza gha eghàlagide ha nàowo la k'e negide kwe, edàani dela k'e eghàlagide ha weghɔ njhtl'è gehtsɔ ha (sɔɔmba nàowo, dɔne edàatɔ la k'e dehkwe ha, eyits'ɔ dɔne la gha edàatɔ gɔwɔ)
33. Yati Kaza gha dɔne ts'agedi kwe, dɔ la gha dɔne edàatɔ gɔwo gedi t'à government wecheèke edàatɔ gɔwɔ gedi t'à wek'ahota ha
34. Government ts'ɔhk'e edàani dɔne la k'e negele nàowo dɔ wek'e eghàlagide eyi weghà Yati Kaza gha dɔne edàatɔ gɔwɔ wexàgeta ha
35. Yati Kaza gha Dɔne Ts'agedi gha eyaits'ɔ Dɔne Sɔɔ Yati Wexòdedi gha Canada xè sɔɔmba nàowo segogele ha
36. Dɔ la gha kɔta yagola asɔ gɔgha deghà whela t'à eghàlagide ha whela adle ha eyits'ɔ gɔla edàani dexè segogele ha ɔlè sɔ gha ats'ɔ gots'age eyits'ɔ ɔda ats'ɔ gots'agedi ha
37. Yati Kaza wenàowo weghɔ eyits'ɔ Dɔne Sɔɔ Yati Wexòdedi ha nàowo gɔtɔ sɔ GNWT wecheèke dɔ nàowo weghɔ hoghàgetɔ ha
38. Yati Kaza t'à dɔne ts'agedi ha yati hohlè ha eyits'ɔ edàani government cheèke dɔne ts'ɔ gogede ha gha njhtl'è gehtsɔ ha wet'à edàani dɔne la gha ts'àtà gehkw'e ha dè wek'ejɔ
39. ɔlè kɔ ts'ɔ dɔne ts'agedi lanì dɔne ts'adi ha (akìhò: Manitoba lanì)
40. ɔda NWT k'e dɔne sɔɔ yati weghɔ dɔne dagets'eke dè, neyati akwelɔ eyits'ɔ nekɔ ayi yati k'è gonede gets'edi t'à dagets'eke ha, wet'à ahsɔ dɔne NWT k'e nàgedè gɔyati ɔadɔ ajà nì gha wek'ahota ha. Nàke tai xoo tɔat'e gɔyati ɔadɔ ajà nindè wet'à ayi gɔgha segots'ɔla ɔlè sɔ nezɔ nezɔle wek'ejɔ ha
41. NWT k'e godi naatsɔ t'à nàgìhtàdɔ yagɔlɔ Canada ts'ɔ godi naatsɔdɔ yagɔlɔ goxè eghàlagide ha, hanì nindè NWT k'e dɔne edàatɔ deyati k'è gogede wek'ejɔ xè weghɔ godi gehtsɔ nindè deghà wegodi wek'ejɔ ha

Ladi Ade weni ts'ọ

Ek'ètehgeèdọ dı la k'e eghàlagide sı dı hagiwo, dı hanı la ladi adle ha dè, edlawa ts'ọ wek'e eghàlada t'ahọọ zọ la hazhọ elexè niit'ı họt'e, eyit'à, wek'e eghàlada weni ts'ọ ayı edadlèa sı hadle ha.

42. Yatı Kaza ts'ohk'e la deèzọ nezi adle ha

43. Kọta deyati k'e eghàlagide ha sọmba eyits'ọ dọne la k'ezhọdọ yalı t'à gots'adı ha eyits'ọ edlatlọ xoo ts'ọ wet'à eghàlagide ha sọmba t'à gıts'adı weghası nàowo hohlè ha

44. Kọta dọne deyati k'e eghàlagidedọ xè eyits'ọ kọta dọne eghàlagide goxè deèzọ nezi elets'ọ gogede xè ası ghọ dafegede nezi ade ha

45. 2010/2011 xoo k'e kọta dọne dageke ha, ahsı naxı kọta Dọne Sọlı Yatı kọ hohlè ha giwo niı gets'edi t'à dageke ha

46. Eyı wekwe dı Yatı Kaza Nàowodee ladi adle ha

46.1. Yatı Kaza Gha K'àowo

46.1.1. NWT k'e ts'ọ dọne elı zọ t'à dek'etl'è ha

46.1.2. Yatı Kaza gha nàowo ghà kọta k'ede mindè edaatlọt'ah kọta k'eda yixòedi xè Yatı Kaza gha nàdawho ha

46.1.3. Yatı Kaza Nàowo dı hanı dek'etl'è, yatı kaza nàowo gha k'àowo elı sı dedı whacho hanıwo t'à la yidànàta ha dile niı, wegodi deèzọ giwo hanile dè deèzọ nàtso adle ha niı wek'ahota ha

46.1.4. Yatı Kaza gha K'àowo elı government ginhtl'èkọ yagola Yatı Kaza nàowo wek'è eghàlada niı gha nezi wek'ahota ha ası hazhọ nàeta ha, wet'à ahsı wela deèzọ nàtso ade ha hını gedi t'à wek'ahota ha

46.2. Yatı Kaza Gha La k'e Gehkw'e eyits'ọ Dọne Sọlı Yatı Wet'ànahot'ı Gha Gehkw'e

- 46.2.1. Yati Kaza Gha La nàke k'e gehkw'e sɪ, ɲè la zɔ k'e gehkw'e ade ha, hanì nindè kɔta yati amì agɪt'e wek'ejɔ ha eyits'ɔ K'àowodee ayì la ts'ò k'àowo wek'ejɔ ade ha
- 46.2.2. Edàani kɔta ts'ɔ dɔne dɪ la k'e negiite giichi sɪ ɲadɪ adle ha, kɔta ts'ɔ ɲadɪ ɲɔ dɔne gɪzì negele dè wet'à dɔne ɲɔ amì welè gedɪ t'à dɔne gɪzì haazhe
- 46.2.3. Dɪ Dɔne Sɔɲ Yati gha dɔne la k'e negets'ele ha sɪ dɪ ayì gila nee, ayì edàatɲɔ ts'ò k'agede ha eyits'ɔ edàani K'àowodee xè nàowo giitɔ ha dek'etl'è ha
- 46.2.4. Ayì gila nee gɪgha dek'etl'è ha, ayì edàatɲɔ ts'ò k'agede ha, ayì edàatɲɔ la k'egezhɔ t'à, eyits'ɔ edàani gɪts'àredɪ ha xè kɔta k'agede nindè edàatɲɔ gɪts'àredɪ ha, dɪ hanì wegodi hazhɔ Dɔne Sɔɲ Yati Gha La K'e Gehkw'e gɪgha nàowo hohle ha
- 46.2.5. Dɔne dɪ la k'e gehkw'e ha nindè, dekɔta ts'ò gogede ha gɪts'ò hòelɪ
47. K'àowodee Yati Kaza Gha K'àowodee elɪ sɪ, dɪ la hatɲɔ whela ahsɪ la hazhɔ ek'egele ha sɪ hagɪla nì gedɪ t'à weghɔ Ek'ètehgeèdɔ ts'ò njhtl'è gehtsɪ ha. 2008-2009 xoo k'e Dɔne Sɔɲ Yati wegodi yehtsɪ dè Yati Kaza Nàowo achɪ weghɔgeda t'à dɪ njhtl'è gehtsɪ ha
48. GNWT eyits'ɔ Ek'ètehgeèdɔ dɪ la Yati Kaza Gha Dɔne Ts'àgedɪ ts'ohk'e eyits'ɔ Dɔne Sɔɲ Yati Wexòdedɪ nàowo wets'ɔhk'e ayì edàatɲɔ wek'e eghàlagɪda gedɪ t'à weghɔ njhtl'è gehtsɪ ha

Du nɔhtl'è edàani dɔne hazhɔ elexè eghàlagide ha wegaht'ɔ, elexè hoɔɔ ha, elexè eghàlagide ha, eyits'ɔ edàani Yatı Kaza Gha Eghàlagide eyits'ɔ Dɔne Sɔɔ Yatı Wexòedi ha hazhɔ edàani elexè eghàlagide ha

